

1.06.2024

Ramowa propozycja nowego systemu ewaluacji i finansowania badań naukowych

Przygotował zespół w składzie:

Janusz M. Bujnicki, Agnieszka Chacińska, Andrzej Jajszczyk (przewodniczący),
Justyna Olko, Piotr Sankowski, Maciej Żylicz

Streszczenie

Obecnie stosowany w Polsce system ewaluacji jednostek naukowych jest mocno niedoskonały. Istotną jego cechą jest oparcie go, w dużej mierze, na wskaźnikach bibliometrycznych. Prowadzi to do znaczących patologii. Słabości takiego podejścia doprowadziły, na szczeblu europejskim, do opracowania dokumentu „Porozumienie dotyczące reformowania oceny jakości badań naukowych” (*Agreement on Reforming Research Assessment*, 20.07.2022), w którym zaleca się stosowanie, wszędzie, gdzie jest to możliwe, systemu oceny środowiskowej (*peer review*).

Zaproponowane przez zespół podejście jest oparte na wspomnianym dokumencie. Jednocześnie, wychodząc z założenia, że pełna ocena ekspercka wszystkich jednostek naukowych w Polsce nie jest możliwa, przyjęto rozwiązanie, zgodnie z którym stosowana jest ona tylko w przypadku jednostek najlepszych, na poziomie naukowym zbliżonym do światowego. Założono, że szczegółowy ranking jednostek sytuujących się znacznie niżej w rankingu krajowym nie jest potrzebny; stąd ich finansowanie będzie składało się części stałej, zależnej od liczby zatrudnionych pracowników naukowych, oraz części zmiennej, związanej z sukcesami w zakresie pozyskiwania grantów na badania naukowe.

Przyjęto, że ewaluacji będą podlegały jednostki naukowe, a nie dyscypliny, jak w obecnym systemie. Przy czym jednostkę naukową definiujemy jako wydział lub jednostkę przewidzianą w statucie jako bezpośrednio podległą rektorowi w przypadku uczeni, instytut naukowy (w tym instytuty PAN) lub instytut badawczy, międzynarodowy instytut utworzony na podstawie odrębnej ustawy lub inną jednostkę prowadzącą w sposób ciągły badania naukowe.

Finansowanie wszystkich jednostek naukowych będzie składać się z dwóch podstawowych części: subwencji zależnej od liczby zatrudnionych i współczynnika kosztochłonności oraz funduszu uzupełniającego stanowiącego procent z sumy uzyskanej przez daną jednostkę z grantów przyznanych indywidualnym badaczom przez agencje prowadzące konkursy na finansowanie badań naukowych oceniane na zasadzie *peer review*. Wprowadzona zostanie także opcjonalna ewaluacja ekspercka, pozwalająca jednostkom spełniającym pewne warunki brzegowe na uzyskanie dodatkowych środków za ponadprzeciętne wyniki naukowe. W procesie ewaluacji eksperckiej pod uwagę będą brane tylko najważniejsze osiągnięcia naukowe takie, jak publikacje, w tym monografie i rozdziały monografii oraz patenty wskazane przez ocenianą jednostkę. Oceniany będzie także wpływ wskazanych osiągnięć naukowych na społeczeństwo i gospodarkę.

Proponowany system oceny i związanej z nim dystrybucji funduszy jest stosunkowo prosty i mało podatny na manipulacje. Ocena skupia się na najlepszych osiągnięciach i rezygnuje z nacisku na produkcję masy „urobku” naukowego. Proponowany system nie wymaga oceny czasopism naukowych czy wydawców monografii, chociaż pośrednio (ale nie mechanicznie) dzieje się to w czasie oceniania jednostek przez ekspertów, a także w procesie przyznawania grantów na badania naukowe. Zaproponowany system ewaluacji ma stymulować jednostki do podnoszenia jakości i efektywności badań naukowych, a także motywować władze jednostek do zatrudniania możliwie najlepszych naukowców.